

Senzațiile, percepțiile, reprezentările, gândirea, memoria și imaginația

1. Senzațiile

Senzația - proces psihic cognitiv elementar prin intermediul căruia se reflectă sub forma imaginilor *simple* și *primare* însușirile obiectelor și fenomenelor când acestea influențează nemijlocit (direct) asupra organelor de simț.

Senzația este prima treaptă de cunoaștere cu lumea înconjurătoare. Prin intermediul senzațiilor noi primim informații despre nesfârșita bogăție de însușiri ale obiectelor și fenomenelor lumii reale. Ele sunt considerate ca cele mai elementare fenomene psihice din categoria proceselor cognitive.

În realitate individul uman nu dispune de capacitatea de a înregistra senzații separate, decât în primele săptămâni de viață.

Deoarece senzațiile apar numai la contactul nemijlocit cu organul de simț, felurile senzațiilor sunt determinate de organele de simț cunoscute de noi: urechea - auzul - senzații *auditive*, ochiul - văzul - senzații *vizuale*, limba - gustul - senzații *gustative*, nasul - miros - senzații *de miros (olfactive)*, pielea - senzații *cutanate*.

Senzațiile auditive sunt de trei feluri:

- *verbale* - sesizarea sunetelor unei limbi;
- *muzicale* - sesizarea notelor muzicale, a melodiilor;
- *zgomotele* - au atât efect pozitiv, cât și negativ. Pozitiv: prevestește apariția unui pericol - sâșâitul șarpelui, trosnitul crengilor, picăturile ploii etc. Negativ: în cadrul procesului instructiv-educativ - împiedică realizării obiectivelor preconizate, dacă predomină în permanență zgomotul poate provoca neuroza.

Senzațiile vizuale apar în urma acțiunii undelor electromagnetice asupra analizatorului vizual - ochiul, elementul periferic al căruia este receptorul, iar cel central este situat în regiunea occipitală.

Senzațiile vizuale sunt de două feluri:

- *cromatice* - sesizează cele șapte culori ale curcubeului;
- *acromatice* - sesizează culorile alb-negru și toate nuanțele lor.

Senzațiile de culoare nu sunt specifice tuturor ființelor vii. Acest avantaj îl posedă doar omul, vederea culorilor îi oferă capacitatea de a se adapta mai eficient și de a trăi sentimente puternice produse de lumea lor.

Culorile *închise* au efecte deprimante, cele *prea vii* - iritante, obositoare, *deschise* - stimulatorii, pozitive. Se știe că culorile au o semnificație socială. La africani negrul semnifică binele, iar albul - răul. În Europa negrul este culoarea doliului, în Asia - alb. Galbenul exprimă la Europeni despărțirea, gelozia, la chinezi și japonezi - bucuria, puritatea.

Foarte importantă este cromatica ambientală a învățării:

- albul permite o mai bună concentrare;
- roșul generează activism mintal și ambundență asociativă;
- galbenul este un calmant al psihonevrozelor, stimulează și întreține starea de vigilență, sporește capacitatea de concentrare a atenției;
- verdele facilitează ambundența de asociații libere de idei, stimulând imaginația;
- albastrul favorizează dezvoltarea proceselor de inhibiție și de încetinire a

ritmului activității.

Senzațiile auditive și cele *vizuale* sunt principala sursă de cunoaștere a ambianței asigurând circa 95% din informația asimilată de indivizii umani.

Senzațiile gustative sunt de patru feluri în dependență de însușirile fundamentale ale limbii: sărat, amar, acru și dulce, combinarea cărora oferă un spectru larg de gusturi.

Senzațiile olfactive sunt provocate de particulele volatile care pătrund în fosele nazale odată cu aerul, poartă denumirea de miros, distingem mirosuri plăcute -aromatice, parfumate, balsamice, precum neplăcute și respingătoare.

Senzațiile cutanate sunt provocate de receptorii aflați în piele. Se cunosc trei feluri de senzații cutanate:

- *termice* - ne dau informație despre temperatura excitantului (cald-rece);
- *tactile* - senzația de atingere, de pipăit;
- *de durere* - fără senzații e imposibil activismul psihic al omului.

2. Percepțiile

Percepția - proces psihic cognitiv senzorial elementar prin intermediul căruia se reflectă *unitar* și *integral* însușirile obiectelor și fenomenelor când acestea influențează nemijlocit (direct) asupra organelor de simț.

Percepția este proprietatea psihicului de a reflecta impresiile obiectelor, implicând gândirea, memoria, imaginația, formând imagini sintetice ale obiectelor receptate, se fundamentează pe experiența subiectivă, provoacă interese, aptitudini, stări afective. Percepția presupune prezența diferitelor senzații și decurge împreună cu senzațiile.

Pornind de la complexitatea procesului perceptiv, clasificarea percepțiilor prevede divizarea lor în forme complexe.

Există mai multe criterii de clasificare a percepțiilor. În dependență de analizator distingem:

- *percepție vizuală* - contemplarea unui tablou;
- *percepție auditivă* ~ audierea unei melodii, unei povestiri;
- *percepție tactilă* - cunoașterea unui obiect după pipăit, în dependență de obiectul implicat în percepție cunoaștem:

a. *percepție spațiului* - în procesul percepției spațiului distingem percepția mărimii, formei și îndepărtării obiectelor, poziția unor obiecte față de alte obiecte, care îi livrează omului repere necesare pentru formarea abilităților de orientare, evaluare, alegere de comportamente adecvate condițiilor.

b. *percepția timpului* este reflectarea duratei și succesiunii fenomenelor sau evenimentelor. Intervalele temporale sunt determinate de procesele ritmice ce au loc în organismul omului. Percepția duratei timpului depinde de conținutul activității omului. Timpul, plin de ocupații interesante, semnificative, trece repede. Dacă, însă, evenimentele sunt neinteresante, puțin importante, timpul se scurge încet.

Perceperea timpului depinde de un șir de factori: omul folosește trei sisteme de referință:

- *sistemul fizico-cosmic*, care oferă cunoașterea reperelor naturale - zi, noapte, poziție a astrilor, anotimpuri etc.;
- *sistemul biologic*, ce depinde de succesiunea funcțiilor organismului, permițându-i individului uman să aprecieze ora mesei, timpul somnului, trezirii etc.;
- *sistemul sociocultural*, constituit pe parcursul activității umane, care oferă repere

cronologice - divizarea timpului în secunde, minute, ore, luni, ani etc.

- *percepția mișcării* este reflectarea direcției și vitezei existenței spațiale a obiectelor. Ea dă posibilitate oamenilor să se orienteze în schimbările relative ale raporturilor și poziției reciproce ale obiectelor mediului înconjurător. Cunoștințele despre deplasarea obiectelor omul le capătă percepând nemijlocit mișcarea. La percepția mișcării contribuie conceperea schimbărilor în mediul înconjurător pe baza experienței individuale și cunoștințelor de care dispune personalitatea.

Pe baza experienței ce o posedă, cunoștințelor omul în procesul percepției unește elementele separate într-o imagine integrală.

3. Reprezentările

Reprezentarea - proces cognitiv-senzorial, este imaginea obiectului sau fenomenului, ce nu acționează în momentul dat asupra organelor de simț. Ele sunt imaginea secundară a obiectului sau fenomenului, păstrată în memorie. Reprezentările sunt imaginea generalizată a obiectului. Din sute de mii de imagini ale percepției apar câteva imagini generalizate în care se păstrează ceea ce este mai important: mărimea relativă și dimensiunile obiectului, culoarea dominantă, detaliile ce îl deosebesc de alte obiecte asemănătoare.

Capacitatea de a avea reprezentări este diferită la oameni: unii văd imaginea în conștiință clar, viu, alții cu greu o pot provoca în conștiință. Reprezentările sunt treapta de trecere de la senzație la gând.

Felurile reprezentărilor:

Reprezentările sunt imagini senzoriale și ele sunt clasificate

- *după analizatori:* reprezentările vizuale, auditive, olfactive, tactile, motorii.
- *după proveniență* se evidențiază reprezentări, apărute pe baza senzațiilor și percepțiilor.
- *după gradul de generalizare* se disting reprezentările izolate, generale și schematizate.

Reprezentările izolate sunt reprezentările unui obiect și fenomen concret. Ele pot să apară pe baza percepției obiectului real și opereii de artă. Ne putem reprezenta o poiană din pădure ce ne-a plăcut, un tablou ce ne-a captivat, un om cunoscut.

Reprezentarea generală este reprezentarea despre trăsăturile generale ale unui grup de obiecte asemănătoare. Desenând pentru copil un om, adulții într-un astfel de desen surprind și redau componentele principale ale figurii omului: cap, picioare, mâini. E cunoscută de toți redarea copacului în genere: o tulpină cu crengi.

Reprezentările schematizate sunt reflectarea obiectului sub formă de imagine grafică convențională. Hărțile luptelor la lecțiile de istorie schematizează mișcarea reală a armatelor, ajutând conceperea mersului luptelor. Reprezentările schematizate sunt generalizate într-atât, încât în ele este pierdută asemănarea exterioară cu obiectele din clasa dată. Înșușirile esențiale pentru cunoaștere sunt exprimate în mod grafic.

Reprezentările îndeplinesc un șir de funcții:

- *de simbolizare* constă în crearea de imagini care înlesnesc activitatea cognitivă a individului;
- *de intuiție* - stimulează gândirea și imaginația, în special operația logică numită abstractizare;
- *de control* - contribuie la verificarea logică în cazul asimilării unei informații logice a imaginilor noi cu schemele perceptiv-acumulate pe parcursul activității anterioare;
- *cathartică* (despre care vorbește psihologul român Andrei Cosmovici) - contribuie la diminuarea tensiunii afective. De bună seamă, nu se recurge, oare, în cazul unui eșec, unei

confruntări cu dificultăți la evocarea unor reprezentări plăcute ale trecutului sau ale viitorului?

Între reprezentări, senzații și percepții pot fi înregistrate un șir de asemănări. Toate aceste procese psihice produc efecte fiziologice: la vederea unui buchet frumos de flori vom deschide larg ochii și, posibil, vom zâmbi, procedând la fel atunci când amintindu-ni-l mai apoi vom realiza o reprezentare. Totodată, reprezentările se deosebesc de senzații și percepții: se produc în absența obiectului, constituie o imagine prelucrată logic a celor percepute, sînt mult mai influențate de calitățile subiective ale omului.

Memoria

Memoria este baza vieții psihice a personalității. Fără păstrarea urmelor excitanților ce au acționat, fiecare senzație și percepție ar fi trăită ca apărută pentru prima dată. Omul ar înceta să se orienteze în mediul înconjurător. Pentru a opera cu reprezentările și noțiunile, e necesar a le păstra în memorie. Observările clinice arată că "omul fără memorie" încetează a mai fi personalitate; el este un automat, ce acționează sub influența trebuințelor primitive și a stimulilor exteriori imediați.

Memoria constituie un șir de procese complexe, pe care însușindu-le activ omul dirijează căpătarea și păstrarea în conștiință a informației utile, reproducerea ei în momentul necesar. Se poate da următoarea definiție a memoriei.

Memoria este procesul psihic cognitiv logic prin care se realizează memorarea, păstrarea și reproducerea împrejurărilor vieții (senzațiilor, sentimentelor, mișcărilor, cunoștințelor din trecut) și ale activității personalității.

Felurile memoriei. După conținutul, care se memorează, păstrează și reproduce se evidențiază memoria imaginativă (vizuală, auditivă, motorie), verbal-logică și emoțională (memoria sentimentelor).

După timpul, ce decurge între memorare și reproducere, se evidențiază memoria de scurtă durată și memoria de lungă durată.

Memoria imaginativă este memoria reprezentărilor. Nivelul dezvoltării ei poate fi diferit pentru diferite modalități. De aceea se evidențiază memoria vizuală, auditivă și motorie. Prevalarea la om a unuia dintre felurile numite ale memoriei imaginative se observă ușor în instruire. Dacă elevul memorează mai bine citind în gând, la el e dezvoltată memoria imaginativă vizuală. Ea poate fi dezvoltată până într-atât, încât, amintindu-și, elevul "vede" pagina, pe care e scris ceea ce el povestește. Dacă elevul memorează mai bine atunci când aude cele citite la el e dezvoltată memoria auditivă. Memoria motorie e bine dezvoltată la elevul care scrie fără grașeli, dar nu știe regulile gramaticii, în activitatea profesională memoria vizuală e dezvoltată la pictori, cea auditivă - la compozitori și cea motorie - la sportivi.

Memoria verbal-logică este memoria cunoștințelor în formă verbală, schemelor logice. Omul cu o dezvoltare bună a acestui fel de memorie memorează ușor cuvintele, ideile. Felul verbal-logic al memorie e legat de mentalitatea omului, înclinat spre generalizări filosofice.

Memoria de scurtă durată reține informația numai un interval de timp între 5 secunde și 8-10 minute. După acest interval informația ori este uitată, ori este trecută în memoria de lungă durată.

Memoria de lungă durată este "depozitul" evenimentelor cotidiene din viața individului. Memoria de lungă durată poate fi egală cu ore, zile, luni, ani sau durata vieții.

Procesele memoriei:

- *Memorarea* este un proces al memoriei. Există memorare mecanică și logică, precum și memorare involuntară și voluntară, între aceste forme ale memorării nu există raporturi de opoziție, ci de completare reciprocă.

- *Memorarea mecanică* duce la o învățare formală, adică la o memorare a formelor verbale și nu a conținutului logic. Astfel, ea este considerată ca ineficientă, deoarece împiedică procesul de dezvoltare intelectuală și nu asigură durabilitatea cunoștințelor memorate. Memorarea mecanică e necesară în cazul când memorizăm numerele de telefon, numele de persoane, denumirile geografice.

- *Memorarea logică* presupune înțelegerea celor memorate, a sensului și semnificației lor. Ea este eficientă și asigură rezolvarea promptă și eficientă a sarcinilor intelectuale și practice. Memorarea logică comparativ cu cea mecanică se realizează cu efort de memorare mai redus bazat pe mai puține repetiții.

- *Memorarea involuntară* se caracterizează prin faptul că întipărirea informației se realizează neintenționat, fără stabilirea unui scop din timp.

- *Memorarea voluntară* se caracterizează prin prezența scopului de a memora, prin depunerea unui efort voluntar în vederea realizării scopului. Memorarea voluntară este forma de bază a memorării la om. Ea e legată de necesitatea de a păstra cunoștințele, deprinderile necesare pentru activitatea de muncă.

Păstrarea presupune reținerea pentru un timp mai scurt sau mai îndelungat a celor memorate. Păstrarea nu trebuie înțeleasă ca o simplă "depozitare", ci ca un proces activ, care presupune organizarea celor memorate și stabilirea unor relații între informațiile vechi și cele noi acumulate.

Uitarea. Fenomenul uitării se află în relație dinamică cu păstrarea: păstrarea ridică problema schimbărilor ce au loc după memorare în materialul însușit, în timp ce uitarea se referă la "pierderile ce se înregistrează în păstrare.

Uitarea asigură memoriei posibilitatea ca să nu se păstreze absolut totul, ci doar ceea ce ne interesează. Uitarea este un fenomen natural și necesar numai în anumite condiții sau limite, iar dincolo de acestea ea devine o piedică în calea procesului de memorare și păstrare, în acest caz ar fi necesar a relua procesul de la început.

Uitarea poate fi *totală*, formă ce se bazează pe ștergerea și dispariția integrală a celor memorate. Această formă este mai rar întâlnită în cazurile normale și mai mult în cele patologice (amnezii). O altă formă a uitării este *uitarea parțială* care constă în reproduceri mai puțin exacte și adecvate.

Există și *uitarea momentană*, care durează o anumită perioadă de timp, după care ne putem reaminti.

Recunoașterea este un proces mai simplu și mai ușor de realizat, deoarece ea nu cere eforturi deosebite. Recunoașterea apare atunci când contactăm nemijlocit cu obiectul sau conținutul pe care îl recunoaștem. Recunoașterea se poate realiza involuntar sau voluntar. Sunt situații în care recunoașterea se realizează dintr-o dată, fără efort și situații când trebuie să depunem un efort pentru a ne reaminti despre ce este vorba, de unde ne este cunoscut.

Reproducerea constă în relatarea informației învățate anterior, în absența obiectului de referință. Ea constituie un proces complex, deoarece nu constă în simpla enumerare a cunoștințelor păstrate în memorie, ci aceste cunoștințe sunt prelucrate, sistematizate, clasificate și formulate în plan verbal.

În raport de prezența sau absența scopului de a reproduce, reproducerea poate fi voluntară sau involuntară.:

- *reproducerea voluntară* se referă la reacruizarea experienței anterioare în vederea realizării unui scop bine precizat.

- *reproducerea involuntară* are loc atunci când experiența anterioară se realizează "de la sine", în mod neselectiv.

4. Gândirea

Gândirea - reflectarea mijlocită și generalizat-abstractă sub forma noțiunilor a însușirilor esențiale și necesare ale obiectelor și fenomenelor, a legăturilor logice, cauzate dintre ele.

Reflectarea realității obiective la nivelul logic al cunoașterii este cu mult mai complicată. Ea nu mai are de acum un caracter nemijlocit, ci unul mijlocit, adică se produce cu ajutorul unui sistem întreg de mijloace, care de regulă lipsesc la nivelul senzorial al cunoașterii. Reflectarea realității la nivelul gândirii este mijlocită prin *cuvânt*. Pentru a formula definiția unui anumit fenomen, obiect sau eveniment de regulă este insuficientă o singură percepție. De asemenea se dovedește a fi importantă acumularea unei anumite experiențe, păstrarea în memorie a unui șir de reprezentări. Pentru a defini un anumit obiect nou este nevoie de o experiență de definire a altor obiecte. Reprezentările, vocabularul necesar pentru formularea definițiilor, pe care le conține memoria noastră, constituie acel fond de cunoștințe, prin intermediul cărora se produce procesul de gândire.

Gândirea este reflectarea mijlocită a realității și de aceea că ea se *bazează*, întotdeauna pe *cunoștințele* acumulate de om. Reflectarea realității la nivelul gândirii are un caracter *generalizator*. Caracterul mijlocit și generalizator al gândirii asigură cunoașterea de către om atât a fenomenelor, cât și a *esenței* lor. Datorită gândirii omul reflectă nu numai ceea ce poate fi perceput nemijlocit cu ajutorul organelor de simț, dar și ceea ce este *ascuns* de percepție și poate fi cunoscut doar ca rezultat al analizei, comparației, generalizării. Gândirea permite stabilirea diferitelor *legături* logice.

Operațiile gândirii :

Realizarea gândirii prin intermediul operațiilor de gândire caracterizează gândirea ca o reflectare mijlocită a realității. Fiecare operație a gândirii îndeplinește o anumită funcție în procesul de cunoaștere.

Analiza - împărțirea mintală a obiectelor și fenomenelor în părți, pentru a evidenția unele semne specifice și pentru a le cunoaște mai bine.

Sinteza - unificarea mintală a elementelor izolate, a părților componente a obiectelor și fenomenelor într-un tot întreg.

Analiza și sinteza sunt operațiile principale ale activității de gândire, deoarece prin intermediul lor avem posibilitatea să cunoaștem pe deplin realitatea înconjurătoare (ex.: la limba română cunoscându-ne cu noțiunea de cuvânt spunem că el este alcătuit din vocale și consoane, din silabe, are prefix, rădăcina, sufix, dezinența; pom - rădăcină, tulpină, ramuri, frunze etc.)

Comparația - procesul mintal de evidențiere a asemănărilor și deosebiriilor între obiecte și fenomene. Se compară noțiunea nouă cu noțiunile deja cunoscute.

Abstractizarea - evidențierea mintală a însușirilor esențiale a obiectelor și fenomenelor neluându-se în considerație însușirile neesențiale, în activitatea cognitivă a omului apar situații când omul nu poate face analiză, sinteză, comparație și astfel el apelează la abstractizare.

Generalizarea - procesul mintal de grupare a obiectelor și fenomenelor în grupe, evidențiind o calitate specifică a lor (de ex.: mese, scaune, flori, fructe, legume etc.).

Clasificarea - procesul mintal de structurare, de separare a obiectelor și fenomenelor în clase conform unor semne caracteristice (de ex.: la biologie - clasa reptilelor, clasa amfibiilor etc.).

Sistematizarea - procesul mintal de selectare a grupelor, a claselor de obiecte.

Toate aceste operații nu se pot manifesta izolat, fără legătură reciprocă între ele.

Felurile gândirii.

Activitatea de gândire e determinată și de felurile de gândire, deoarece în diferite activități omul apelează la anumite feluri ale gândirii, în funcție de conținutul problemei care necesită rezolvarea, în psihologie se evidențiază trei feluri de gândire: practic-actională, intuitiv-plastică și verbal-logică.

Gândirea practic-actională - problema de gândire se rezolvă nemijlocit în procesul activității, când se acționează nemijlocit cu obiectul. De ex., puțin probabil ca cineva din voi, apropiindu-se de ușa apartamentului, introducând cheia și văzând că ușa nu se deschide, va scoate cheia și va începe să judece despre variantele posibile de pătrundere în apartament. De regulă se acționează altfel: încercăm să scoatem și să băgăm cheia, o întoarcem în diferite părți, împingem sau tragem ușa, adică încercăm să rezolvăm problema, acționând practic.

Gândirea practic-actională se aplică însă și la rezolvarea problemelor mult mai complicate. Astfel se construiesc modelele viitoarelor corăbii, se creează modele de avioane, se construiesc modele de râuri și toate acestea pe machete.

Gândirea intuitiv-plastică se caracterizează prin aceea că rezolvarea problemei de gândire se bazează pe materialul intuitiv. Despre acest fel de gândire putem vorbi în acele cazuri, când omul, rezolvând problema, analizează, compară, caută să generalizeze diferite imagini ale obiectelor, fenomenelor, evenimentelor. Importanța gândirii intuitiv-plastice constă în aceea că ea îi permite omului să reflecte mult mai larg și mai divers realitatea obiectivă. Se apelează la acest tip de gândire în cazul rezolvării diferitelor probleme tehnice de construcție, alcătuirea schemelor topografice, alcătuirea planurilor.

Gândirea verbal-logică - problema se rezolvă în formă verbală. Folosind forma verbală omul operează cu cele mai abstracte noțiuni, deseori cu astfel de noțiuni, care în general nu au o expresie plastică directă (de ex., noțiunile economice: preț, cantitate, valoare, venit; noțiunile social-istorice: stat, clasă, relații sociale). Datorită acestui fel de gândire omul reușește în plan general să rezolve problemele de gândire - acest tip de gândire având avantaje, dar și dezavantaje. De ex., se poate alcătui o povestire foarte bună despre o creație muzicală, dar aceasta niciodată nu va asigura o transmitere completă a tot ce constituie imaginea muzicală. Este foarte important ca la elev să fie dezvoltată gândirea verbal-logică, deoarece numai în acest caz el va putea însuși noțiunile, în special sistemele de noțiuni, va înțelege legitățile științei. Dar, totodată, este important să se țină minte că cunoștințele abstracte în formă verbală nu epuizează bogăția realității obiective.

Imaginația

Imaginația - un proces psihic cognitiv-logic complex de elaborare a unor imagini și proiecte noi în baza combinării și transformării experienței. Ea presupune trei însușiri:

- *fluiditate* - posibilitatea de perindare într-un timp scurt a unui număr mare de imagini, idei noi;
- *plasticitate* - ușurința schimbării opiniei, modului de abordare a problemei în favoarea unei variante mai atractive;
- *originalitatea*, care este o expresie a inovației, a neobișnuitului materializată în decizii, acțiuni, comportamente. Cunoaștem două feluri de imaginație: *reproductivă* și *creatoare*.

a. *Imaginația reproductivă* - capacitatea de a reprezenta diverse obiecte, fenomene, situații, oamenii în baza unor relatări verbale și intuitiv. Imaginația reproductivă are o mare importanță la însușirea materialului de studiu. Este de neconceput studierea lecturii, citirii, științelor naturii fără a avea la bază imaginația reproductivă. Sarcina procesului instructiv-educativ este de a acumula la elevi imagini vii în cadrul studierii lecturii, cititului, științelor naturii și altor obiecte de studiu astfel, încât, bazându-se pe ele, copiii să poată reproduce

tablourile, situațiile, evenimentele în corespundere cu realitatea. Imaginația reproductivă este cea mai frecventă formă, solicitată zilnic.

b. *Imaginația creatoare* este cea mai importantă formă, manifestându-se voluntar și involuntar. Prin *imaginația creatoare* înțelegem crearea unei imagini, idei noi, originale. Imaginația creatoare se desfășoară ca o analiză (descompunere) și sinteză (combinare) a cunoștințelor acumulate. Astfel, analiza realizează o descompunere de asociații obișnuite, originale, care prin sinteză sunt organizate în alt mod, formând imagini noi.

Sinteza se realizează prin mai multe procedee ale imaginației creatoare: aglutinare, hiperbolizare sau diminuare, multiplicare sau omnișiune, diviziune sau rearanjare, adaptare, substituție, modificare, schematizare, tipizare, analogie, evidențiere.

Aglutinarea (în traducere din greacă - încliere) - se iau părțile a două sau câtorva obiecte, procedee și se unesc, se "înclie" așa încât să se obțină imaginea unui obiect nou. Prin acest procedeu s-au creat imaginile mitice la popoarele antice - *centaurul*: trunchiul de taur, gâtul și capul - partea superioară a corpului uman; *Zâna apelor*: trunchiul și capul de femeie, coada de pește.

Analogia - se construiește o imagine prin ceva asemănătoare cu un obiect real existent. De exemplu: aspectul exterior al avionului modern amintește mult o pasăre în zbor.

Tipizarea - cel mai complicat procedeu al imaginației creatoare ce constă în descompunerea și combinarea, în urma căruia se cristalizează imaginea (omul, faptele lui, relațiile cu alți oameni). Pictorii, scriitorii, sculptorii se bazează în mare măsură anume pe acest procedeu. Pentru ca opera să fie veridică, autorul trebuie să exprime în personaj, în situație nu persoana sau situația singulară, ci anume ceea ce-i tipic, ce se repetă de mai multe ori, ce este cel mai răspândit.

Un loc deosebit în structura imaginației îl ocupă visarea. Visarea este puternic influențată de dorințe, sentimente, manifestându-se în timpul de repaus în formă de gânduri plăcute, favorabile.

Visele apar în timpul somnului, astfel omul visează de 3-6 ori pe noapte; visele durează de la 3 la 60 minute, în medie 20 minute. Spre deosebire de imaginile din preajma somnului, visele au un anumit conținut în care subiectul este implicat în calitate de actor sau de observator, sînt afective, trezînd sentimente puternice, conțin simboluri. Se consideră că circa 90% din conținutul viselor este alcătuit din imagini vizuale, numai 20% din ele sunt în culori.

În 60% din cazuri se implică imaginile auditive, în celelalte sunt olfactive, gustative, tactile, care apar mult mai rar - în 10% din cazuri. Visele sînt influențate de excitanții externi, senzațiile interne, impresiile trecute.